

УДК 336.72

Набатова Ю.О.

канд. екон. наук, доц., НУ «Запорізька політехніка»

БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

У Національному банку на початку квітня 2022 року на засіданні Комітету з монетарної політики основна увага дискусії була зосереджена на оцінці поточної економічної ситуації та сценаріях подальшого розвитку подій.

Слід відзначити, що у березні 2022 року споживча інфляція в річному вимірі прискорилося до 13,7% (із 10,7% у лютому). Зростання споживчих цін насамперед пов'язане з порушенням ланцюгів постачання та виробничих процесів, нерівномірним попитом, збільшенням витрат бізнесу, а також фізичним знищенням активів багатьох підприємств через повномасштабний напад росії на Україну. Насамперед стрімко подорожчали продукти харчування, фармацевтичні товари та пальне.

Згідно з Бюджетним кодексом, бюджетний процес – це регламентована нормами бюджетного права діяльність держави та територіальних громад зі складання, розгляду та затвердження бюджету, його виконання, а також зі складення та затвердження звіту про його виконання.

Етапами (стадіями) бюджетного процесу є:

- складання проектів бюджетів;
- розгляд проекту та прийняття закону про Державний бюджет України (або рішення про місцевий бюджет);
- виконання бюджету, включаючи внесення змін до закону про Державний бюджет України (або рішення про місцевий бюджет);
- підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього.

В умовах воєнного стану надзвичайно важливо забезпечити оперативне, належне та безперервне виконання місцевих бюджетів. Для забезпечення ефективного функціонування бюджетної сфери та життєвонеобхідних потреб жителів територіальних громад у період дії воєнного стану Офіс Президента України, Уряд, Верховна Рада України, РНБО та інші центральні органи виконавчої влади приймають низку швидких, ефективних, оперативних рішень.

Для інформування громад щодо останніх ключових змін у бюджетному законодавстві, створення умов для своєчасного та оперативного реагування на потреби фінансового забезпечення заходів територіальної оборони, захисту безпеки населення та функціонування бюджетної сфери, комунальних підприємств у період воєнного стану треба зазначити ключові

зміни та моменти у галузі місцевих бюджетів із відповідними посиланнями для полегшення орієнтування в нормах бюджетного законодавства.

Внесення змін до місцевого бюджету приймається виконавчими комітетами відповідних місцевих рад, місцевими державними адміністраціями, військово-цивільними адміністраціями або військовими адміністраціями за поданням місцевих фінансових органів без ухвалення відповідного рішення Верховною Радою Автономної Республіки Крим, відповідною місцевою радою.

Перерозподіл видатків бюджету і надання кредитів з бюджету за бюджетними програмами, включаючи резервний фонд бюджету, додаткові дотації та субвенції, у межах загального обсягу бюджетних призначень головного розпорядника бюджетних коштів, а також збільшення видатків розвитку за рахунок зменшення інших видатків здійснюється без погодження відповідною комісією місцевої ради.

Виконавчі комітети відповідних місцевих рад, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації або військові адміністрації можуть приймати рішення про перерахування коштів з місцевого бюджету державному бюджету з метою відсічі збройної агресії Російської Федерації проти України.

Передача коштів міжмісцевими бюджетами можлива без укладання договору.

Дозволено перевищення обсягу резервного фонду бюджету понад 1% обсягу видатків загального фонду відповідного бюджету (відповідно до абзацу четвертого частини першої пункту 22 Розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України, далі – Кодекс).

У рішенні про виділення коштів з резервного фонду зазначається:

головний розпорядник бюджетних коштів, якому виділяються кошти з резервного фонду бюджету;

напрямок використання коштів з резервного фонду бюджету;

обсяг коштів, що виділяються з резервного фонду бюджету;

код програмної класифікації видатків та кредитування бюджету та інші умови (щодо виділення, використання, ведення обліку, звітності) у разі необхідності. Структура кодування програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету для бюджетних програм, видатки або кредитування за якими здійснюються за рахунок резервного фонду, для яких п'ятим знаком визначається цифра "7", може не застосовуватися;

Виділення коштів з резервного фонду бюджету здійснюється за рішенням місцевої державної адміністрації, військової адміністрації, виконавчого органу відповідної ради (Тимчасовий порядок виділення та використання коштів з резервного фонду бюджету в умовах воєнного стану

затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 01 березня 2022 р. № 175).

Скасована заборона здійснення розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти.

В умовах воєнного стану стаття 55 Кодексу (Захищені видатки) не застосовується (Підпункт 1 пункту 22 розділу VI «прикінцеві та перехідні положення» Кодексу).

Перерахування реверсної дотації до державного бюджету з місцевих бюджетів територій, на яких введено воєнний стан, Казначейством не здійснюється (пункт 22 Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 9 червня 2021 р. № 590).

Фінансування добровольчих формувань тероборони: З метою чіткого розмежування видатків та кредитування за головними розпорядниками коштів місцевого бюджету Міністерством фінансів України наказом від 20.09.2017 № 793 «Про затвердження складових Програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету» (далі – Наказ) затверджено Типову програмну класифікацію видатків та кредитування місцевого бюджету.

За оцінками Національного банку, інфляційний тиск зберігатиметься й надалі насамперед через наслідки повномасштабної війни. За підсумками 2022 року інфляція може перевищити позначку 20%, але залишатиметься контрольованою. Подорожчання товарів і послуг зумовлюватимуть, зокрема:

- порушення виробничих процесів;

- логістичні проблеми через тимчасову окупацію частини територій, руйнування транспортної інфраструктури та, як наслідок, нерівномірно розподілену пропозицію за окремими регіонами;

- ефекти перенесення девальвації обмінного курсу гривні, яка відбулася напередодні війни;

- високу вартість енергоносіїв у світі, що тиснутиме на вартість палива та товарів і послуг зі значною часткою енергоносіїв у собівартості.

Водночас зростання цін стримуватиметься заходами Національного банку та Уряду України. Серед них:

- тимчасова фіксація обмінного курсу гривні, яка стримуватиме ймовірне погіршення очікувань та подорожчання імпортних товарів;

- зниження податків, у тому числі непрямого оподаткування імпорту;

- фіксація цін на житлово-комунальні послуги;

- адміністративне регулювання цін на низку продуктів харчування та паливо.

Додатковий стримувальний вплив матиме надлишок пропозиції окремих сільськогосподарських культур через обмежені можливості їх експорту. Крім того, після відновлення функціонування каналів монетарної трансмісії Національний банк знову застосовуватиме облікову ставку й інші монетарні інструменти для утримання під контролем інфляційних очікувань та поступового зниження інфляції. Бізнес поступово відновлює свою діяльність, долаючи виклики воєнного часу. Результати позапланових опитувань, що провів Національний банк, свідчать про зниження кількості підприємств, які повністю припинили свою діяльність. Так, якщо в перші тижні березня частка цих підприємств перевищувала 30%, то на початку квітня – зменшилася до 23%. Стабільним лишається споживання та виробництво електроенергії, а кількість відкритих закладів громадського споживання та їх обороти збільшуються. Про поживлення економічної активності також свідчить відновлення продажу квитків Укрзалізницею та стійкий попит на них. За оцінками Національного банку, економіка поступово відновлюватиметься, однак реальний ВВП може скоротитися не менш ніж на третину у 2022 році. Скорочення ВВП України очікується за усіма складовими. Зокрема, приватне споживання знизиться, зважаючи на вимушений виїзд багатьох громадян з країни, зростання рівня безробіття, зменшення доходів та економію на другорядних витратах. Через суттєву невизначеність та високі ризики значно скоротиться й інвестиційна активність.